

THE ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHER – A POSSIBLE MODEL FOR STUDENTS?

Mirabela Rely Odette CURELAR

Associate Professor PhD "Constantin Brâncuși" University of Târgu-Jiu

Sheilla Patricia STAMATOIU

ECE Teacher Atplay International School Bucharest

ABSTRACT: *THE SUCCESS OF THE ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHER IN BECOMING A MODEL, CONSISTS IN THE SUCCESS OF THE DIDACTIC APPROACH, WHICH REQUIRES A GOOD SPECIALIZED TRAINING, A COMPETENT KNOWLEDGE AND APPLICATION OF THE NOVELTIES OF THE PSYCHO-PEDAGOGICAL SCIENCES, THE DESIRE TO CONTINUOUSLY ENRICH YOUR REPERTOIRE OF DIDACTIC STRATEGIES, KEEPING KEEPING PACE WITH INNOVATIONS IN THE FIELD, BUT APPLYING THEM SELECTIVELY AND CREATIVELY; I WILL BE ABLE, THUS, TO REACH "PEDAGOGICAL MASTERY" OR "THE ART OF TEACHING", I.E. TO ACQUIRE CERTAIN "TEACHING QUALITIES" (SKILLS) SUCH AS: THE ABILITY TO PRESENT CLEARLY AND CONVINCINGLY; BREVITY AND PRECISION OF WORDING; THE PLASTICITY OF THE VOCABULARY; "PEDAGOGICAL TACT", I.E. "THE SENSE OF MEASURE IN EVERYTHING". (CF. V. GOIA, 2000 P. 15)*

KEY WORDS: SUCCESS, KNOWLEDGE AND APPLICATION, TEACHING QUALITIES, SELECTIVELY AND CREATIVELY, PEDAGOGICAL TACT.

INTRODUCERE

Profesorul de limba și literatura română, prin calități înnăscute sau dobândite în cariera didactică, prin importanța cunoștințelor pe care le transmite, dar și prin legătura afectivă, de cele mai multe ori foarte puternică, care se naște între el și elevii săi, poate deveni – și adesea chiar devine – un model pentru generațiile pe care le îndrumă, pe calea descifrării tainelor literaturii, a frumuseții și bogăției limbii noastre naționale.

A fi **model** pentru elevii sau studenții tăi înseamnă să posezi acele însușiri care alcătuiesc „vocația pedagogică”: dragoste pentru copii și pentru disciplina pe care o predai, sensibilitate, capacitatea de a te face înțeles, o seamă de calități intelectuale – gândire clară, memorie bună, spirit de observație, atenție distributivă, însușiri cărora li se adaugă cele care țin de timbrul vocii, o dicție bună etc. (cf. V. Goia, 2000, p.14)

Reușita profesorului în a deveni un model, constă în reușita demersului didactic, ce presupune o bună pregătire de specialitate, o competență cunoaștere și aplicare a noutăților din științele psihopedagogice, dorința de a-ți îmbogăți continuu repertoriul strategiilor didactice, ținând pasul cu inovațiile din domeniu, dar aplicându-le selectiv și creator; voi putea să ajungă,

astfel, la „măiestria pedagogică” sau „arta de a predă”, adică să dobândească anumite „calități didactice”(aptitudini) precum:

- capacitatea de a expune clar și convingător;
- concizia și precizia formulărilor;
- plasticitatea vocabularului;
- „tact pedagogic”, adică „simțul măsurii în toate”.(cf.V.Goia,2000p.15)

A fi un profesor bun înseamnă să asiguri o pregătire de specialitate corespunzătoare, dar și să formezi tineri capabili de adaptare rapidă unor standarde mereu în schimbare.

Ca o concluzie la cele afirmate, reproducem aprecierile pedagogului francez A. Prost: Dascălul cel mai bun „nu este nici cel mai savant, nici cel care muncește cel mai mult; este cel care îi determină pe elevi să muncească mai bine, în modul cel mai inteligent, cel mai stimulant și cel mai eficace, nu neaparat cel mai respingător”(cf. M.Stanciu, 2003, Argument)

Profesorul va formula atâtea obiective câte va putea realiza, în funcție de parametrii menționați: cunoștințe asimilate, potențial intelectual, motivație, ritm de muncă, fără însă a eluda prevederile programei.

Selectarea conținuturilor, analiza și organizarea celorlalte resurse: *resurse umane* (elevul cu personalitatea lui, motivația, capacitățile de învățare și exprimare, profesorul cu experiența sa etc.), *resurse materiale* (materiale și mijloace de învățămînt, locul de desfășurare, timpul alocat activității etc.), *resurse procedurale* (metode/procedee de predare- de învățare), mod de organizare, propunerea unor *activități de învățare* eficiente – sînt aspecte ale algoritmului proiectării care se finalizează cu *elaborarea instrumentelor și probelor de evaluare*.

CONȚINUT

O bună pregătire a profesorului de limba și literatura română pentru lecție/activitate înseamnă găsirea răspunsurilor potrivite pentru fiecare dintre întrebările formulate inițial.

Un profesor model are în vedere cunoașterea și asigurarea permanentă a condițiilor de care elevul are nevoie, respectarea normelor educaționale care se impun în procesul instructiv–educativ, în scopul obținerii performanțelor.

Propunem așadar, un model de activitate de predare – învățare, structurată pe *etape* ale scenariului didactic, care cunoaște variante mai mult sau mai puțin apropiate de modelul propus de R. Gagné.

Pentru exemplificare, oferim astfel, două variante:

A)

Dobândire de cunoștințe:

1. „organizarea colectivului de elevi și a cadrului de desfășurare a lecției;
2. verificarea temelor pentru acasă și a cunoștințelor esențiale din lecția anterioară, ce servesc drept elemente – ancoră pentru lecția ce va urma;
3. captarea atenției și motivarea elevilor pentru învățarea noilor cunoștințe;
4. comunicarea noului conținut de învățare;
5. dirijarea învățării, asigurarea reținerii fiecărei subunități de învățare, prin momentele de muncă independentă ce alternează cu activitatea frontală;
6. (auto)evaluarea formativă;
7. precizarea și explicarea temei pentru acasă.”

(vezi Viorica Pădureanu, Matei Ceskez, Flori Lupu, *Limba română*, clasa a V-a, *Ghidul profesorului*, Editura ALL, 1997, p. 66)

B)

Verificarea:

- se poate face la începutul lecției;
- se poate face după fiecare secvență a lecției;
- se poate face la sfârșitul lecției.

Pregătirea activității de învățare

- profesorul va urmări captarea atenției elevilor

Anunțarea subiectului lecției și a obiectivelor lecției

- profesorul anunță lecția nouă;
- comunicarea obiectivelor lecției ;

Actualizarea cunoștințelor

- este bine ca noile cunoștințe să se bazeze pe achizițiile anterioare ale elevilor;
- să se facă prin exerciții și nu prin repetare mecanică a definițiilor sau a cunoștințelor dobândite.

Prezentarea conținutului nou

- este bine să se facă prin activizarea elevilor, prin rezolvarea sarcini de lucru concrete, care să ducă la descoperirea de către ei înșiși a noilor conținuturi;
- în manual, autorii oferă sugestii pentru desfășurarea lecțiilor, profesorii având libertatea de a utiliza orice soluții considerate eficiente în raport cu elevii pe care îi conduc în activitate.

Obținerea performanței și asigurarea feed-back-ului

- profesorul va monitoriza elevii – ajutându-i în cazul nereușitei -, corectând erorile, comunicând rezultatele, făcând aprecieri asupra răspunsurilor.

Evaluarea rezultatelor

- notare, aprecieri ale profesorului sau autoaprecieri, rezultate la teste.

Asigurarea feed-back-ului/ transferului și a retenției

- teme pentru acasă, activitate independentă”

(vezi Alexandru Crișan, Sofie Dobra, Georgeta Cincu, *Limba română*, clasa a V-a – *Ghidul profesorului*, Ed. Humanitas Educational, 1997, p. 42).

Pregătirea profesorului de limba și literatura română pentru activitatea didactică presupune cunoașterea prevederilor programei, a modului în care acestea sînt reflectate în manual, dar și decizia personală legată de *cît* anume poate transmite – raportat la capacitățile intelectuale ale elevilor săi – și, mai ales, ce strategie didactică va folosi pentru facilitarea asimilării noilor conținuturi.

Organizarea conținuturilor la limba și literatura română poate fi *lineară* – „o înlănțuire succesivă și continuă a cunoștințelor” – însușirea treptată a unor conținuturi complexe, fără a se reveni asupra lor cu o nouă activitate de „predare-învățare (ex.: noțiunile de epitet, comparație, personificare, alegorie etc.) – sau *concentrică*, prin reluarea elementelor de conținut sub formă îmbogățită /ex.: însușirea noțiunilor gramaticale)

Comunicarea autentică este prejudiciată de numărul mare de întrebări pe care profesorul le formulează și care se succed rapid, fragmentînd în exces gîndirea elevilor. Toate aceste neajunsuri s-ar datora neimplicării elevilor în procesul propriei instruirii, *lipsei cooperării*, a interacțiunii participanților, a continuității activităților instructiv-educative.

Învățarea prin *cooperare* dezvoltă disponibilitatea elevilor spre *dialog*, capacitatea de a se adapta interlocutorului (profesor, coleg), de a-și impune punctul de vedere prin *argumente* credibile, de a acționa în înțelesul grupului din care face parte, de a fi toleranți etc.

Rolul profesorului se schimbă în procesul predării interactive, el devine observator și moderator în același timp, îi îndrumă pe elevi, stabilește sarcini de lucru, organizează clasa, lucrează împreună cu elevii, dezbate probleme, corectează greșelile de exprimare și de gândire, îi conduce pe elevi spre concluziile pe care, de fapt, le dorește, dându-le însă libertate de mișcare și afirmare, ascultându-le opiniile și sugerându-le rezolvarea unor sarcini dificile.

Asistăm, fără îndoială, la transformarea clasei într-o *comunitate de învățare*, la focalizarea demersului educativ asupra elevului, la schimbarea raportului între durata discursului profesorului și participarea elevilor la dezbaterile ce au loc în timpul activității de învățare.

Alternarea celor trei forme: *frontal*, *individual*, *pe grupe* contribuie la eficientizarea demersului didactic, la creșterea randamentului școlar, formează competențe de comunicare orală / scrisă – obiectiv prioritar al studiului limbii și literaturii române – dezvoltă deprinderi de muncă intelectuală și disponibilitatea spre dialog, îi pregătește pe elevi pentru integrarea socială.

Învățarea exclusiv *frontală*, modalitate frecvent utilizată în desfășurarea demersului didactic la limba și literatura română, nu mai corespunde unui învățământ *formativ*, centrat pe elev, de aceea didactica modernă recomandă *alternarea* organizării frontale, în care profesorul deține rolul de „vioara întâi”, cu numeroase momente / secvențe de activitate *individuală* sau *pe grupe* în care sarcinile cognitive sunt direct rezolvate fie de elevul singur, fie prin *cooperare* în cadrul grupului din care face parte, situație care conduce la dezvoltarea abilităților de *muncă în echipă*.

Activitatea didactică se poate organiza *dinspre individual spre frontal* sau *dinspre grup spre frontal*, după cum urmează:

- se rezolvă sarcini de lucru, individual, se discută în perechi, apoi în grup de patru sau mai mulți elevi și se valorifică frontal rezultatele, de comun acord, prin negociere;
- se discută tema în *microgrupuri* (perechi sau grupuri mici), soluțiile formulate sunt înregistrate, evaluate, sintetizate și valorificate *frontal*, de comun acord, în urma negocierii

Cele trei domenii ale disciplinei Limba și literatura română oferă numeroase conținuturi care pot fi însușite prin activitate individuală sau pe grupe. Facem doar câteva sugestii:

- identificarea unor fapte de limbă în diferite texte lingvistice sau în textul-suport de la compartimentul lectură (individual / pe grupe);
- actualizarea cunoștințelor prin rezolvarea unor sarcini concrete (individual / pe grupe);
- selectarea cuvintelor / sintagmelor necunoscute dintr-un text și folosirea dicționarului / glosarului pentru a le explica (individual / în perechi);
- evocarea unor impresii de lectură (individual);
- realizarea planului simplu de text (individual / în perechi);
- identificarea în textul literar a unor fragmente care să ilustreze trăsături ale unei specii literare (individual / pe grupe);
- stabilirea asemănărilor și deosebirilor dintre specii literare, opere literare, autori etc. (pe grupe);
- încadrarea unui scriitor într-un curent literar, prin descoperirea, în opera acestuia, a elementelor definitorii (activitate pe grupe) etc.

Indiferent de „scenariul didactic” imaginat de profesor, e bine de avut în vedere unele „sugestii tehnice” pe care programa le face cu privire la:

- organizarea riguroasă a tablei – pe coloane distincte pentru exemple, considerații teoretice și tabele sintetizatoare; eșalonarea textelor lingvistice în funcție de dificultatea aspectelor înșușite;
- eșalonarea exercițiilor - analitice / sintetice - și alternarea lor pentru a evita monotonia și rutina;
- pentru o înțelegere exactă a conținutului noțiunii gramaticale noi, profesorul poate apela, și e bine să o facă, la etimologii explicând și clarificând sensul unor termeni precum: *adverb* - ad + verb, „la / lângă verb”, *prepoziție* – pre + poziție, „care este așezat în față”, „care precade”, *circumstanțial* – „care arată împrejurarea”, *pronume* – pro + nomen, „pentru nume”, „care ține locul numelui / substantivului” etc.

Demersul de formare a noțiunilor gramaticale trebuie să fie unul *activ*, în care secvențele de învățare frontală să alterneze cu activități de descoperire, individuale și pe grupe de elevi.

În viziunea unui profesor model, crearea strategiilor optime de predare – învățare la limba română, și numai, presupune alegerea, combinarea sau „inventarea”, imaginarea unor metode și, în interiorul acestora, a unor procedee ori tehnici în raport cu obiectivele educaționale, așadar stăpânirea „metodologiei” procesului de învățămînt.

Metodele și procedeele sunt selectate în funcție de conținuturi, se afla în raport de interdependență cu obiectivele operaționale, se valorifică în diferite etape ale lecției, depind de mijloacele de învățămînt, de resursele materiale, temporale și umane.

Folosirea anumitor metode și procedee oferite de practica școlară tradițională și de didactica modernă este determinată de realizarea unei învățări active. Se remarcă restrîngerea unor metode inductive, verbale, cum este expunerea, și extinderea metodelor active în care profesorul are doar rolul unui ghid competent și abil care-l conduce pe elevi în procesul dificil al învățării. Îmbinînd metodele clasice cu cele moderne, active, profesorul de limba română urmărește realizarea obiectivelor pe care și le propune pentru fiecare activitate didactică.

În procesul de redescoperire a unor norme, reguli, legi care guvernează sistemul limbii române, elevii parcurg mai multe etape: observă, identifică, analizează, compară, sintetizează, aplică. Metoda are funcție *cognitivă* (facilitează descoperirea de noi cunoștințe sau restructurarea celor însușite anterior) și *instrumentală* (dezvolta tehnici de muncă intelectuală valorificate în alte contexte). Cele trei tipuri de descoperire: *inductivă*, *deductivă* și *prin analogie* se utilizează, combinate cu alte modalități, în diferite tipuri de lecții: de transmitere și însușire de noi cunoștințe, de consolidare și de formare a competențelor lingvistice, în activități individuale sau pe grupe.

Însușirea unor noțiuni abstracte de limbă, formarea noțiunilor gramaticale se bazează pe descoperirea *inductivă*, de la particular la general, de la fapte concrete la formularea unor reguli sau definiții (vezi *Formarea noțiunilor gramaticale*). Totodată, studiul limbii române, de la origini și până în zilele noastre prezentat o continuă provocare pentru exegeți. „Am trecut cîndva de la slavonă la limba greacă; de la limba greacă la franceză sau germană; de la franceză sau germană (fără să uităm mai scurta paranteză rusească), în sfîrșit, la engleză: un

carusel al limbilor de cultură și de comunicare, care nu a afectat identitatea românească, îmbogățind-o totuși considerabil."¹

Receptarea **textului liric**, activitate în care elevii s-au inițiat în gimnaziu, continuă în perioada liceului când, conform prevederilor programei, în toate clasele se studiază *poezie*, prin reprezentanții cei mai de seamă ai diferitelor generații, școli curente și ideologii literare.

Demersul didactic de comentare a operelor lirice în liceu trebuie să aibă în vedere specificul fiecărei structuri literare, caracterul încifrat al unor texte, de unde necesitatea lecturii și a relecturilor pentru a ajunge la sensul fundamental, parcurgerea drumului de la „*poezia auzită la poezia privită*” și mai apoi la *găsirea semnificațiilor*.

Fiind vorba de o receptare în context didactic, ca și în cazul altor tipuri de texte, se propune o *strategie-cadru*, care să ordoneze demersul elevilor, și care parcurge următoarele secvențe:

- **Discuția/conversația pregătitoare** urmărește încadrarea textului în formula estetică, în creația autorului, furnizarea unor informații care să conducă la înțelegerea ulterioară a textului. Actualizarea unor noțiuni/concepte de istorie/teorie literară sau estetică se realizează împreună cu elevii, folosind strategii variate: *lectura selectivă/problemetizantă, activitatea pe grupe, fișele de lectură pregătite de elevi, rețea de discuții, chestionarul* etc.
- **Prima lectură a textului** trebuie să respecte aceleași cerințe ca și în cazul operelor epice: *tonul fundamental, pauzele logice și gramaticale, ritmul și intonația adecvate, modelarea vocii, mimică*. Elevii vor încerca, prin lecturi repetate, să pătrundă intimitatea textului cu ajutorul imaginației. Dacă se impune explicarea unor cuvinte/expresii, elevii pot folosi dicționarele sau alte modalități: sinonimia, antonimia, contextul, alte contexte.
- **Studiul aprofundat** se realizează prin investigarea suprafețelor și structurilor pentru a ajunge, în final, la formularea unor concluzii. Lucrând individual sau în grup, elevii urmăresc:
 - identificarea *cuvintelor-cheie* și găsirea unor semnificații;
 - găsirea *cîmpurilor semantice* ale acestora;
 - evidențierea *elementelor specifice ale limbajului*: termeni populari, arhaici, neologici, religioși etc.;
 - surprinderea unor elemente specifice de *versificație* și a expresivității acestora;
 - analiza *topicii* și a *punctuației*;
 - identificarea *valorilor conotative* ale unor cuvinte;
 - identificarea *imaginilor*, a grupurilor de imagini cu inducerea semnificațiilor;
 - surprinderea *vocilor*;
 - surprinderea ipostazelor *eului liric*, identificarea *mărcilor*;
 - stabilirea frecvenței anumitor *figuri de stil /figuri semantice* pentru a descoperi specificitatea stilistică a textului;
 - relevarea modului în care se realizează *gradarea sentimentelor*;
 - discutarea semnificației *titlului* (se poate face și la început sau în altă etapă);
 - dezvoltarea *temei* prin alternarea *motivelor*, exprimate în diferite registre stilistice;
 - relevarea *timbrului specific* al operei;

¹Ana-Maria DUDĂU, *EXPRESSIVE VALUES OF NON-PERSONAL VERBAL FORMS*, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series Supplement 1/2019, „ACADEMICA BRÂNCUȘI” PUBLISHER, p.9.

- integrarea temei în universul liric al poetului.
- **Reflecția** se concretizează în reluarea pașilor parcurși pentru descoperirea textului și formularea unor concluzii privind valoarea operei și integrarea în sistemul valorilor naționale și universale.
- **Particularități ale studierii literaturii în ciclul superior al liceului**

CONCLUZII

Specificul procesului de receptare a limbii și literaturii în școală impune *diversificarea* metodelor și procedeele de predare-învățare, consecință firească a exigențelor unui învățământ cu un puternic conținut *formativ* care solicită o permanentă implicare a elevilor în propria formare – condiție *sine qua non* a creșterii randamentului școlar.

Implicarea înseamnă *activizare*, participa la instruire/autoinstruire, trezirea interesului și a motivației pentru învățare prin găsirea unor răspunsuri potrivite la întrebări precum: *De ce trebuie să învăț aceste lucruri? La ce îmi folosesc? Cum pot să le utilizez în alte contexte și situații?*

Se impune, de asemenea, reconsiderarea metodelor *expoizitive* prin asociere cu diverse procedee care să le confere un caracter *activizant*: asocierea expunerii cu brainstormingul, intervenția motivată a elevilor în timpul prelegerii și asocierea acestora cu rezolvarea unor sarcini de lucru pe grupe, introducerea unor momente de *reflecție* prin utilizarea unor tehnici ale "gîndirii critice" etc.

Menținerea interesului și motivației pentru învățare presupune crearea unui climat de încredere, asigurarea unei atmosfere de lucru stimulante, prin antrenarea elevilor în activități diverse: frontale, individuale și prin cooperare. O astfel de posibilitate se întrevide doar prin folosirea unor metode și procedee *participative, activizante* cum ar fi: *brainstormingul, învățarea prin descoperire, discuția, dezbateră, problematizarea* etc. cu o mare *extindere* în practica studierii limbii și literaturii române.

BIBLIOGRAFIE

- Cerghit, I., *Metode de învățămînt*, EDP, București, 1980,ed. aII-a,1998.
- Curelar M.R.O., Stamatoiu S.P., *Abordări didactice în predarea limba și literatura română*, Ed. Academica Brâncuși, Tg-Jiu, 2022.
- DUDĂU, Ana-Maria, *EXPRESSIVE VALUES OF NON-PERSONAL VERBAL FORMS*, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series Supplement 1/2019, „ACADEMICA BRÂNCUȘI”PUBLISHER, p.9.
- Gagné, R.M., *Condițiile învățării*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- Goia, Vistina, *Didactica limbii și literaturii române pentru gimnaziu și liceu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000.
- Goia, Vistian; Drăgotoiu, I., *Metodica predării limbii și literaturii române*, E.D.P, București, 1995.
- Pamfil, Alina, *Didactica limbii si literaturii romane(pentruinvatamintul in limbile minoritatilor nationale);gimnaziu,Cluj,Ed. Dacia 2000.*
- Pamfil, Alina, *Limba si literatura romana in scoala.Structuri didactice deschise*. Ed. Paralela 45,Pitesti 2003.
- Parfene, C., *Literatura în școală*, ediția a II-a, Editura Universității “Al. I.Cuza”, Iași, 1997.
- Parfene, C., *Compozițiile în școală*, ediția a II -a, Editura “Moldova”, Iași, 1996 .
- Parfene, C., *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală*, Editura Polirom, Iași, 1999.